

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

DRUHY AKCIÍ V AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI A JEJICH PŘEVOD

Vypracovala. Iva Janíčková, 4. ročník
Výjezdní seminář z obchodního práva, ak. rok 2012/2013

ABSTRAKT

Práce se věnuje dvěma hlavními tématům, jimž odpovídají i hlavní části, na něž je práce rozdělena. Prvním je úprava druhů akcií v zákoně o obchodních korporacích, u níž došlo k zásadní změně především v souvislosti se zrušením omezení ohledně druhů akcií, jež může akciová společnost vydat. Druhým jsou pak změny v úpravě převodu akcií podle NOZ a ZOK.

Obsah

ABSTRAKT	2
ÚVOD.....	4
1. POJEM AKCIE	4
2. DRUHY AKCIÍ.....	5
2.1. Kmenové akcie	6
2.2. Akcie se zvláštními právy	6
2.3. Prioritní akcie	7
2.4. Akcie s rozdílnou vahou hlasů	8
2.5. Akcie s rozdílným, pevným nebo podřízeným podílem na zisku či na likvidačním zůstatku	9
2.6. Jiné druhy akcií se zvláštními právy	10
2.7. Spory ohledně zvláštních práv	11
3. PŘEVOD AKCIÍ.....	12
3.1. Převod akcií na jméno	13
3.2. Převod akcií na majitele	14
3.3. Převod nesplacených akcií	15
ZÁVĚR	16
SEZNAM ZKRATEK	17
SEZNAM LITERATURY A JUDIKATURY	18

ÚVOD

Dne 1. 1. 2014 nabude účinnosti nový občanský zákoník a spolu s ním i zákon o obchodních korporacích a družstvech. Rekodifikace s sebou přinese mnoho více či méně významných změn, mimo jiné i v oblasti akciového práva. Cílem této práce je představit změny, jichž doznala právní úprava druhů akcií a poukázat na výhody, ale i úskalí provedených změn, a to zejména v souvislosti se zrušením omezení druhů akcií, které mohla akciová společnost vydat. Další oblastí, jíž se v práci věnuji, je převod akcií, který v důsledku změn u forem akcií doznal rovněž jistých úprav.

1. POJEM AKCIE

Abychom se mohli věnovat samotné úpravě druhů akcií, je potřeba se alespoň stručně zmínit o samotném pojmu a podstatě akcie. ObchZ vymezuje akcii jako cenný papír, s nímž jsou spojena práva akcionáře podílet se na řízení společnosti, na jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zrušení společnosti s likvidací (§ 155 odst. 1 ObchZ). ZOK z této definice do značné míry vychází, avšak oproti stávající úpravě je zde podstatný rozdíl v tom, co se nově rozumí pojmem „cenný papír.“

Dosud zákon neobsahoval legální definici cenného papíru a jeho vymezení bylo ponecháno právní teorii, podle níž je podstatou cenného papíru „*spojení subjektivního práva s písemným projevem vůle takovým způsobem, že subjektivní právo sdílí osud písemnosti.*“¹ Cenné papíry pak bylo možné podle jejich podoby rozlišovat na listinné a zaknihované, přičemž ohledně jejich právní povahy nepanovala jasná shoda. Nebyly považovány za věci v právním smyslu, nýbrž za jiné majetkové hodnoty², avšak vztahovala se na ně ustanovení OZ o věcech movitých, což především v případě zaknihovaných cenných papírů mohlo působit poněkud nelogicky.³

NOZ však zavádí legální definici cenného papíru, přičemž se zákonodárce inspiroval švýcarským obligačním zákonem, když v § 514 NOZ stanovil, že cenným

¹ Viz DĚDIČ, J., PAULY, J.: Cenné papíry. Praha : Prospektrum, 1994, s. 19.

² K povaze akcie např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2587/1999 ze dne 9. 6. 2000: „Akcíe, stejně jako jiný cenný papír, není věcí ve smyslu ustanovení § 119 obč. zák.; lze ji charakterizovat jako specificko-majetkovou hodnotu, jejímž charakteristickým rysem je spojení práva s listinou (právo je v ní inkorporováno), která může být v zákonem stanovených případech nahrazena zápisem do zákonem stanovené evidence. Akcie pojmově má majetkovou hodnotu.“

³ Viz Op. cit. sub. 1 s. 21.

papírem je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit nebo převést. Cenným papírem jsou tedy napříště pouze listiny. Zaknihované cenné papíry pak tvoří samostatnou kategorii (nehmotných) věcí, tudíž již nejde o jednu z podob cenného papíru tak, jak jej zná současná úprava.

Změnu v terminologii reflektuje i ZOK v § 256, kde stanoví, že akcie je cenným papírem či zaknihovaným cenným papírem. Tedy, pokud ZOK používá pouze pojem „akcie“, je zapotřebí mít na vědomí, že se to vztahuje jak na listiny, tak na zaknihované akcie, nevyplyvá-li ze samotného textu jinak.⁴

Výše uvedené se pak projeví, i pokud jde o formu akcie (viz dále). Rozlišení akcií na majitele a na jméno zůstalo zachováno, avšak akcie na majitele bude moci existovat pouze jako zaknihovaný cenný papír nebo imobilizovaný cenný papír.⁵ O akci na jméno ZOK nic podobného nestanoví.

2. DRUHY AKCIÍ

Akciová společnost mohla dosud vydávat pouze dva druhy akcií – běžné neboli kmenové akcie, s nimiž nejsou spojena žádná zvláštní práva, a akcie, v nichž je inkorporováno přednostní právo týkající se dividendy nebo podílu na likvidačním zůstatku, tedy akcie prioritní. Ačkoli úprava zákona č. 104/1990 Sb., zákon o akciových společnostech předcházejícího ObchZ obsahovala neuzavřený výčet akcií, jež mohla společnost vydat⁶, ObchZ v tomto na svého předchůdce nenavázal.

V ZOK byl *numerus clausus* zrušen, čímž dosavadní úprava druhů akcií doznala značného rozvolnění. Podle Havla⁷ tímto ZOK reaguje na evropský vývoj⁸, který k druhové otevřenosti akcií tenduje a dává investorům další nástroj pro vyšší stupeň stratifikace podnikání. Inspirace ustanovením § 11 německého akciového

⁴ Např. ustanovení §§ 259 a 260 ZOK.

⁵ Důvodem bylo zpřehlednění a zvýšení transparentnosti akciových společností.

⁶ ELIÁŠ, K.: Akciová Společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha : Linde Praha, a.s., 2000., s. 118.

⁷ HAVEL, B.: Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem nového obchodního zákona. Obchodněprávní revue, 2009, č. 1.

⁸ Z evropských států akcie inkorporující zvláštní práva zná např. Francie, Německo, Švýcarsko, Nizozemí, Finsko, Dánsko, Švédsko či Velká Británie.

zákona (*Aktiengesetz*) je patrná již ze samotného znění české úpravy.⁹ ZOK se druhům akcií věnuje v §§ 276 – 280.

2.1. Kmenové akcie

Ze stávající úpravy ZOK přebírá negativní vymezení (viz výše) kmenových akcií. Jedná se o nejstarší druh akcií a další druhy odchylovající se od kmenových akcií co do obsahu inkorporovaných práv se vyvinuly jako jejich modifikace, jež zákonodárce legalizoval v důsledku potřeb doprovázejících hospodářský vývoj, čímž poskytnul prostor pro vytváření dalších druhů akcií.

K tomu dospěl i český zákonodárce v ZOK. Bude tedy na akciové společnosti, jak této možnosti využije – zda do akcií vtělí taková práva, jež budou s to přilákat investory a zároveň jí umožní zachovat kontrolu nad jejím fungováním.

2.2. Akcie se zvláštními právy

Z ustanovení § 276 ZOK že akciová společnost může krom kmenových akcií vydávat akcie se zvláštními právy. Výslovně pak ZOK jako akcie s takovými zvláštními právy uvádí akcie prioritní. Jde o jediný druh akcií, obsah jejichž práv je zákonem taxativně stanoven.

Jako zvláštní práva, jež lze spojit s akcií, jsou pak demonstrativně vyjmenována právo na rozdílný, pevný nebo podřízený podíl na zisku nebo na likvidačním zůstatku či rozdílná váha hlasů (§ 276 odst. 3).

Pokud jde o podmínky, jež je potřeba splnit, aby akciová společnost mohla akcie se zvláštními právy vydat, vyžaduje se, aby druh akcie, s nimiž se akciová společnost rozhodne spojit zvláštní práva, byl určen ve stanovách, jak pokud jde o konkrétní práva inkorporovaná do akcie, tak i pokud jde o jejich obsah. Akcie obsahující shodná práva pak tvoří jeden druh. Toto omezení se však nevztahuje na jmenovitou hodnotu zvláštních druhů akcie, tudíž akcie shodné co do zvláštních práv nutně nemusí vykazovat i stejnou jmenovitou hodnotou. V podstatě tedy musí být zachováno jediné omezení, a to zásada rovného zacházení se všemi akcionáři vyjádřená v § 244 odst. 2 ZOK.

⁹ Ustanovení § 11 Akciového zákona: „Die Aktien können verschiedene Rechte gewähren, namentlich bei der Verteilung des Gewinns und des Gesellschaftsvermögens. Aktien mit gleichen Rechten bilden eine Gattung.“

Pokud jde o název druhu akcií se zvláštními právy, jenž musí být uveden ve stanovách (§ 250 odst. 2 ZOK), zákon v tomto ohledu neklade žádné požadavky či podmínky. Nejspíše bude tedy záležet čistě na akciové společnosti, jak daný druh akcie pojmenuje. Lze předpokládat, že časem se pro druhy akcií, s nimiž budou spojena konkrétní práva, jež se budou v praxi častěji využívat, vžijí jistá označení, popř. se akciové společnosti budou inspirovat v zahraničí.¹⁰

Co však ZOK rovněž blíže nevymezuje (s výjimkou prioritních akcií), resp. vymezuje jen rámcově, jsou konkrétní práva, která bude možné do akcie vtělit. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o neomezený okruh práv, avšak suma práv akcionáře je dána konstantně, čili jestliže u jednoho druhu akcií práva přidáme, jinde se musí projevit jejich úbytek.

2.3. *Prioritní akcie*

Pokud jde o přednostní práva spojená s prioritními akciemi, jejich vymezení zůstává téměř stejné jako doposud – jedná se o akcie, s nimiž může být spojeno přednostní právo týkající se dividendy nebo podílu na likvidačním zůstatku (popř. obojí)¹¹. Nová úprava do definice pouze doplnila přednostní právo na vlastních zdrojích společnosti.

Prioritní akcie budou napříště vydávány bez hlasovacího práva, neurčí-li stanovy jinak. Uplatní se tedy přesně opačná koncepce, než jakou znal ObchZ, kdy prioritní akcie obsahovaly hlasovací právo, jež mohly stanovy společnosti vyloučit. ZOK tak vyšel vstříc praxi, kdy byly prioritní akcie běžně vydávány bez hlasovacího práva a pouze dispozitivně stanoví opak.

Rovněž se výrazně změnil poměr, v němž bude možné prioritní akcie vydat. Dřívější souhrnná jmenovitá hodnota prioritních akcií nesměla překročit 50% základního kapitálu. Ačkoli ZOK umožňuje, aby souhrnná jmenovitá hodnota prioritních akcií tvořila až 90% základního kapitálu, musí jít právě o prioritní akcie, jimž stanovy nepřiznaly hlasovací právo. Absence hlasovacího práva tak je protívahou přednostních práv „prioritních“ akcionářů a zároveň zbylým akcionářům kompenzuje užší rozsah (v porovnání s prioritními akciemi) akcionářských práv tím,

¹⁰ Např. „Stimmrechtsaktie“ ve švýcarském právu by se dala přeložit jako „hlasovací akcie.“

¹¹ ŠTENGLOVÁ I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha . C.H. Beck, 2009, s. 494.

že vliv na dění ve společnosti ponechává pouze jim, přičemž možnost tohoto vlivu se s posunutím na 90% hranici podstatně zvýšila.

Úprava „ožití“ hlasovacího práva v případě nevyplacení podílu na zisku či při prodlení s jeho vyplacením je obdobná jako v ObchZ.

Vrátíme-li se k zákonnému vymezení prioritních akcií, s ohledem na ustanovení § 155 odst. 7 ObchZ bylo možné dovodit, že pokud společnost vydala prioritní akcie, musel být obsah jejich přednostních práv u všech takových akcií totožný a nebylo tak možné vydat různé poddruhy prioritních akcií. Smyslem takové úpravy bylo zakázat diskriminaci akcionářů spočívající v tom, že by uvnitř jednoho druhu akcií docházelo k další diferenciaci práv jejich vlastníků.¹²

Z dikce ustanovení § 276 odst. 1 ZOK však vyplývá, že existuje kategorie „akcií se zvláštními právy“ a v rámci té podle obsahu práv spojených s akciemi rozlišujeme jednotlivé druhy akcií, přičemž z ničeho nelze dovodit, že by společnost nemohla tyto různé druhy akcií se zvláštními právy vydávat souběžně. Zákaz dosud stanovený tímto tedy padá.

2.4. Akcie s rozdílnou vahou hlasů

Jednou z výslovně stanovených možností je vydávat akcie s různou vahou hlasů. Akcie prolamují zásadu proporcionality mezi počtem hlasů akcionáře plynoucím z jeho účasti ve společnosti a jeho podílem na základním kapitálu.

Z § 250 odst. 2 písm e) ZOK je zřejmé, že „rozdílnou vahou hlasů“ zákonodárce měl na mysli počet hlasů. Ze samotné dikce ustanovení § 276 odst. 3 ZOK by jinak bylo možné usoudit, že hlas akcionáře vlastního takovou akcii může mít i nižší hlasovací sílu, než jaká odpovídá poměru její nominální hodnoty k základnímu kapitálu, jak poukazuje Černá.¹³ Přesnější by tedy bylo hovořit o akciích s násobnými hlasovacími právy.

ZOK nestanoví limit, pokud jde o sílu hlasu přiznanou jedné akcii. Právě to by se mohlo ukázat jako problematické, neboť akcie s mnohanásobkem hlasovací síly běžné akcie jsou významným prostředkem výkonu rozhodujícího vlivu na

¹² ČERNÁ, S.: Obchodní právo. Akciová společnost. 3. Díl, Praha: ASPI, 2006, s. 142.

¹³ ČERNÁ, S.: O akciích s rozdílnou vahou hlasů v budoucím českém akciovém právu. Obchodněprávní revue, 2012, č. 7-8.

obsazování řídicích a kontrolních funkcí v orgánech společnosti skrze ovládnutí valné hromady, což nemusí být společnosti pouze ku prospěchu.

Negativem samotného zavedení takových akcí je pak skutečnost, že dochází k nepoměru mezi vlivem akcionáře ve společnosti a jeho pozicí jako nositele mezního rizika, kdy nepříznivý hospodářský výsledek společnosti nepostihne jeho hlasovací práva, ale účast ve společnosti, která však není vůči hlasovacím právům adekvátní.

Jako výhodu nové úpravy lze naopak chápat možné uvolnění likvidity akcí, jelikož dispozice s nimi nemusí pro akcionáře znamenat ztrátu rozhodujícího vlivu ve společnosti. Ze stejného důvodu mohou být akcionáři přístupnější zvýšení základního kapitálu a tím podpořit ekonomický růst společnosti.

Původní francouzská úprava z roku 1903 rovněž neobsahovala omezení násobku hlasů akcí, což mělo sloužit jako ochrana zakladatelů a členů orgánů společnosti proti jejímu ovládnutí prostřednictvím spekulativního nákupu akcí na burze. Jelikož však poté nebyly výjimkou ani akcie i se stonásobnou hlasovací silou, došlo k omezení na dvojnásobek, přičemž dvojnásobnou hlasovací sílu nabývá akcie po svém úplném splacení a nejméně dvouleté účasti akcionáře ve společnosti, pokud stanovy či rozhodnutí valné hromady společností neurčí delší lhůtu.¹⁴

S ohledem na výše zmíněné není vyloučeno, že se česká úprava v budoucnu posune podobným směrem.

2.5. *Akcie s rozdílným, pevným nebo podřízeným podílem na zisku či na likvidačním zůstatku*

Obecně i nadále platí, že každý akcionář má právo na podíl na zisku v poměru svého podílu k základnímu kapitálu, pokud stanovy neurčí jiný výpočet podílu. O rozdělení zisku rozhoduje valná hromada.

To se však dle § 348 odst. 4 ZOK nevztahuje na akcie, s nimiž je spojeno právo na pevný podíl na zisku, které tedy vzniká nezávisle na rozhodnutí valné hromady o rozdělení zisku. Jedinými podmínkami je tak vytvoření zisku a schválení účetní závěrky, z níž zisk plyne, valnou hromadou, jinak podíl na zisku nebude splatný. Jakmile dojde ke schválení, musí být poté vyplacen do tří měsíců.

¹⁴ ČERNÁ, S.: Preferenční akcie ve francouzské úpravě. Právní rozhledy, 2006, č. 4.

Jde-li o právo na podřízený zisk, bude možné vydat tzv. divizní akcie. Podíl na zisku se pak bude odvíjet od zisku vytvořeného určitou organizační složkou společnosti. Zisk bude možné vyplácet však pouze za předpokladu, že bude zisková i celá společnost.

U prioritních akcií je zajištění zisku lákadlem pro investory, kterým jde o co nejvyšší výnos, nikoli o řízení společnosti. Ta pak má k dispozici volné prostředky, aniž by se s novými investory musela dělit o řízení společnosti. To však funguje za předpokladu, že společnost vytváří zisk a investoři tak nemají důvod zasahovat do jejího fungování. V opačném případě však společnost nemá nástroje jak ingerenci investorů zabránit. V případě akcií s rozdílným, pevným nebo podřízeným podílem na zisku jsou investoři rovněž jistým způsobem oproti běžným akcionářům zvýhodněni, avšak zatímco u prioritních akcionářů, s jejichž akciemi není spojeno hlasovací právo, „ožívá“ toto až v případě nevyplacení zisku, v tomto případě nejsou investoři zbaveni hlasovacího práva vůbec, tudíž jejich vliv na řízení společnosti je zachován po celou dobu jejich účasti na společnosti.

2.6. *Jiné druhy akcií se zvláštními právy*

Jelikož je akcie jako cenný papír či zaknihovaný cenný papír charakterizována konkrétními právy do ní inkorporovanými, nelze si nepoložit otázku, jaká další práva by mohla být se zvláštními druhy akcií spojena. Z povahy akcie jako účastnického cenného papíru lze dovodit, že by mělo jít o práva, která se vztahují k účasti akcionáře na společnosti, což vyplývá již ze samotné definice akcie v § 256 odst. 1. Zároveň by tato práva měla být svým obsahem speciální vůči těm, která jsou inkorporována do akcií kmenových.

Akcie však nevyjadřuje pouze práva akcionáře, ale zavazuje jej i k jistým povinnostem. Je otázkou, zda zvláštní druh akcie může obsahovat nejen právo, ale spolu s ním i povinnost, či zajdeme-li v úvahách ještě dál, zda může obsahovat pouze zvláštní povinnost nad rámec těch, jež jsou s akciemi běžně spojeny. Ustanovení § 276 odst. 1 však výslovně zmiňuje pouze práva.

Při vymezení zvláštních práv je třeba mít na paměti korektiv stanovený § 212 odst. 1 NOZ, podle něhož by korporace neměla své členy bezdůvodně zvýhodňovat či znevýhodňovat a naopak by měla šetřit jejich členská práva a oprávněné zájmy,

jakož i korektiv dobrých mravů a smyslu a účelu zákona (§ 580 odst. 1 NOZ). Pokud tedy budou akcionáři přiznána zvláštní práva, mělo by být takové rozhodnutí obhajitelné a přiměřené konkrétní situaci.

Jestliže by i tak chtěla společnost přiznat některým akcionářům práva odporující výše zmíněnému, lze tak učinit, nikoli však spojením takových práv s akciemi, nýbrž vydáním tzv. nepojmenovaných cenných papírů, které nově umožňuje § 515 NOZ.

2.7. *Spory ohledně zvláštních práv*

Vzhledem k tomu, že ZOK neobsahuje žádné limity, které by vymezovaly hranice pro určení toho, jaká práva lze vtělit do zvláštních druhů akcií, resp. kam až v tomto ohledu sahá autonomie stanov, hrozí nebezpečí zneužití této zákonné tolerance a bude tak úkolem judikatury, aby stanovila jisté meze.

ZOK obsahuje procesní řešení případů, kdy není bez pochybností, jaká práva určité druhy akcií inkorporují. V případě pochybnosti o obsahu zvláštních práv spojených s akcií, rozhodne soud na návrh společnosti nebo jejího akcionáře, jaké zvláštní právo je s akcií spojeno, je-li z okolností zřejmé, že takové právo vyjadřuje vůli obsaženou ve stanovách nebo je této vůli nejbližší. Nebude-li to možné, rozhodne soud, že jde o akcii kmenovou (§ 277 ZOK). Zcela zřejmě je zde posílena úloha soudce a jeho rozhodování a zásahu do smluvního vztahu.

Problém může nastat v tom, co lze ještě chápat jako vymezení práv vyvolávající pochybnosti a kdy půjde spíše o nesrozumitelnost či neurčitost stanov. Nelze, aby soud dle vlastního uvážení formuloval práva s akciemi spojená. V případě neurčitosti či nesrozumitelnosti by se jednalo o zdánlivé rozhodnutí a hledělo by se na něj, jako by nebylo přijato (§ 45 odst. 2 ZOK).

Tato úprava se však nebude aplikovat, bude-li předmětem sporu samotná platnost ustanovení stanov charakterizující daný druh akcií. O neplatnost pak může jít v případě rozporu usnesení s dobrými mravy (§ 428 odst. 2 ZOK). V takovém případě bude potřeba se dovolat neplatnosti konkrétního ustanovení stanov, a to prostřednictvím neplatnosti usnesení valné hromady. V tomto ohledu ZOK odkazuje na úpravu neplatnosti členské schůze spolku pro rozpor s právními předpisy nebo stanovami v NOZ (§ 428 odst. 1 ZOK). Neplatnosti se bude možné domáhat

v subjektivní tříměsíční a v objektivní jednoleté lhůtě (§ 259 NOZ). Podmínkou, kterou ZOK zavádí, bude podání protestu (§ 424 ZOK).

3. PŘEVOD AKCIÍ

Jak již bylo uvedeno, podle nové úpravy se cenný papír, jakož i zaknihovaný cenný papír považují za věc v právním smyslu. Úprava převodu vlastnického práva se přesunula do NOZ, kde se mu věnují §§ 1103 a 1104. Podrobnosti pak nalezneme v §§ 269 – 275 ZOK.

Úprava převodu více méně odpovídá současnému stavu s tím rozdílem, že jde o pravidla kogentní, a strany si tudíž nemohou odchýlně určit jiný okamžik převodu vlastnického práva, jako tomu bylo doposud.¹⁵

NOZ upravuje převod cenných papírů na doručitele, na řad a na jméno a zaknihovaných cenných papírů, ZOK zachovává stávající terminologické rozlišení, kdy akcie na majitele jsou cennými papíry na doručitele a akcie na jméno cennými papíry na řad.

NOZ výslovně rozlišuje formu pouze u cenných papírů, o formě zaknihovaných cenných papírů mlčí. S ohledem na jejich povahu, kdy se v podstatě jedná o „cenné právo“ zapsané do příslušné evidence vedené na majetkových účtech, jimiž jsou účet vlastníka či účet zákazníků, lze dovodit, kdo je vlastníkem podle toho, kdo je majitelem účtu vlastníka, na němž je zaknihovaný cenný papír zapsán.¹⁶ Rozlišování formy se tím pádem jeví jako nadbytečné.

ZOK nadále rozlišuje u akcií i zaknihovaných akcií formu na jméno a na majitele, avšak dál s tímto rozlišením nepracuje, což působí výkladové obtíže, jak je patrné právě u ustanovení týkajících se převodu akcií. Ze samotné dikce § 263 odst. 1 ZOK lze usuzovat, že se můžeme setkat s akciemi v následujících formách:

- Akcie na jméno (listiny)
- Akcie na majitele (listiny)
- Zaknihované akcie na jméno
- Zaknihované akcie na majitele

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1682/2005 ze dne 26. 2. 2008: „Smlouva o převodu akcií může stanovit, že vlastnické právo nabyvatele k převáděným akciím vznikne dříve, než mu budou převodcem předány.“

¹⁶ PILKOVÁ, J.: Právní úprava cenných papírů v návrhu nového občanského zákoníku. Obchodněprávní revue, 2011, č. 8.

Ustanovení §§ 263 odst. 2 a 274 odst. 2 toto ale popírají tím, že stanoví, že akcie na majitele lze vydat pouze jako zaknihované cenné papíry nebo jako imobilizované cenné papíry. ZOK tedy s akciemi na majitele coby listinami již nepočítá.

Ustanovení §§ 269 – 275 ZOK jsou rozdělena do pododdílů s názvy „Akcíe na jméno“, „Akcíe na majitele“ a „Zaknihované akcie“. Z této systematiky by se dalo usuzovat, že ustanovení o akciích na jméno a na majitele se vztahují pouze k akciím coby cenným papírům, což koresponduje spíše s vymezením formy v NOZ. Oproti tomu ale stojí skutečnost, že akcie na majitele nemohou existovat jako listiny. Nadto už ze samotného obsahu pododdílu „Akcíe na jméno“, zejm. z požadavku rubopisace při převodu akcií, vyplývá, že se týká výhradně listin.

3.1. Převod akcií na jméno

V případě akcie jako cenného papíru na jméno bude k převodu zapotřebí smlouva o převodu akcie, rubopis a k převodu vlastnického práva dojde k okamžiku předání. Náležitosti rubopisu pak musí splňovat požadavky stanovené zákonem směnečným a šekovým.¹⁷ § 269 ZOK navíc výslovně požaduje, aby rubopis nabyvatele jednoznačně identifikoval. NOZ ani ZOK nepočítají s blankoinosamentem, tzn. rubopis musí být vždy vyplněný.

Požadavek na uvedení dne převodu byl v důsledku své nepraktičnosti opuštěn. Den rubopisace totiž ne vždy odpovídal dni převodu a jeho přesné určení činilo potíže. Judikatura proto dovodila, že rubopis je platný, i když údaj o datu nekoresponduje se skutečností. Za dostačující bylo považováno, pokud rubopis nějaké datum vůbec obsahoval, a zda toto datum bylo objektivně i v kontextu konkrétní listiny možné chápat jako datum převodu vlastnického práva.¹⁸

Podmínka předání je nyní stanovena kogentně. Otázkou je, jak takové předání vymezit, resp. co za něj ještě lze považovat. V praxi totiž docházelo k převodu, aniž by dotčená osoba akcii fyzicky vůbec kdy držela v ruce či měla u sebe, a i přesto jej dále rubopisovala. Podle Vrchního soudu v Praze se nemusí jednat pouze o předání

¹⁷ Zákon č. 191/1950 Sb, směnečný a šekový zákon.

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 347/2004 ze dne 29. 3. 2005.

fyzické, ale může jít i o předání tzv. dlouhou rukou.¹⁹ Zároveň však musí být dána kauza předání.

Pokud jde o formu smlouvy, na základě níž by mělo k převodu akcie rubopisem dojít, zákon nestanoví žádné zvláštní požadavky. Judikatura v tomto ohledu již dříve dovodila, že ačkoli rubopis je písemný právní úkon, písemná forma smlouvy o převodu akcie se nevyžaduje.²⁰ Smlouva se rovněž považovala za uzavřenou v důsledku samotného podepsání rubopisu, které lze chápat jako uzavření smlouvy konkludentně.²¹

Aby byl převod akcie účinný, je zapotřebí oznámit změnu akcionáře společnosti a předmětnou akcii předložit.

ZOK počítá s možným omezením převodu akcií na jméno určeným ve stanovách, avšak zakazuje úplné vyloučení jejich převodu (§ 270 ZOK).

3.2. Převod akcií na majitele

U zaknihovaných akcií na majitele se vlastnické právo převádí smlouvou k okamžiku předání. V reakci na transparentní politiku ZOK však stanoví, že akcie na majitele mohou existovat pouze jako zaknihovaný cenný papír nebo jako imobilizovaný cenný papír, nikoli tedy jako obíhající listina.²² V daném případě tedy stěží můžeme očekávat, že u takové akcie dojde k fyzickému předání.

Je tedy třeba aplikovat ustanovení vztahující se na zaknihované akcie, k nimž se vlastnické právo nabývá okamžikem zápisu předmětné zaknihované akcie na účet vlastníka, popř. na účet zákazníků (§ 1104 odst. 1 a 2 NOZ). K samotnému převodu vlastnického práva přitom dochází u zaknihovaných akcií již okamžikem zápisu na účet zákazníka. Ten ji k témuž okamžiku zapíše i na účet vlastníka. (§ 96 odst. 1 ZPKT).

U imobilizovaných akcií se postupuje obdobně (§ 1104 odst. 3 NOZ).

¹⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 283/2001 ze dne 9. 10. 2001 (publikováno v DĚDIČ, J., LASÁK, J.: Přehled judikatury ve věcech akcií a jejich převodů. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 86).

²⁰ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 346/2004 ze dne 27. 4. 2005.

²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 494/2008 ze dne 30. 9. 2009.

²² V polovině roku 2013 by měl vstoupit v účinnost zákon o některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností a o změně dalších zákonů, v důsledku čehož bude do ObchZ vloženo ustanovení totožné s § 263 odst. 2. ZOK v tomto ohledu tedy faktickou změnu nepřinese.

Ustanovení o omezení převoditelnosti akcií na majitele může na první pohled působit poněkud rozporuplně. ZOK stanoví neomezenou převoditelnost akcií na majitele (§ 274 odst. 1 ZOK). Omezení převoditelnosti zaknihovaných akcií vymezené ve stanovách ale následně ZOK dovoluje v § 275 odst. 1. Jelikož akcie na majitele mohou být vydávány jen jako zaknihované či imobilizované, je otázka, které ustanovení se bude aplikovat.

Domnívám se, že obě ustanovení lze ve vzájemném souladu vykládat tak, že absolutní neomezenost převoditelnosti se vztahuje pouze na akcie na majitele, jež byly imobilizovány, zatímco převoditelnost zaknihovaných akcií na majitele může společnost omezit ve stanovách. Stejně jako u akcií na jméno však může jít pouze o omezení, nikoli o úplné vyloučení převoditelnosti.

Převod je vůči společnosti účinný, pokud se jí prokáže změna vlastníka akcie výpisem z účtu vlastníka anebo dnem doručení nebo převzetí výpisu z evidence emise akcií.

Z akcie je pak oprávněna osoba zapsaná v evidenci k rozhodnému dni jako vlastník akcie.

3.3. Převod nesplacených akcií

ZOK v § 256 odst. 2 a 3 hovoří o převodu dosud nevydaných akcií, přičemž ustanovení se vztahuje jak na ty, jež byly již splaceny, tak na akcie zatím nesplacené. Úprava převodu se pak má řídit ustanoveními o postoupení smlouvy v NOZ. Zajímavé je, že zákon v tomto případě nestanoví požadavek písemné formy, k převodu tedy může dojít i na základ pouhého ústního ujednání.

Právě tato skutečnost může být problematická v případě nesplacených akcií. Dalším kamenem úrazu pak může být odchylka od obecné úpravy postoupení smlouvy v NOZ, kdy ZOK nevyžaduje souhlas společnosti k převodu nesplacené akcie. Akcionář nesplacenou akcií bude tedy moci převést na třetí osobu, avšak to jej nezbavuje ručení za splnění povinnosti nabyvatele splatit akcií (§ 256 odst. 2 a § 285 odst. 3). Jestliže však k převodům bude docházet na základě ústní smlouvy, nebude snadné určit, kdo vlastně je ručitelem.²³

²³ Připravovaný zákon o zvýšení transparentnosti struktur akciových společností počítá s písemnou formou smlouvy o převodu nehmotných akcií s úředně ověřenými podpisy. ZOK však toto nereflexuje.

ZÁVĚR

Uvedené změny znamenají značné rozvolnění právní regulace akcií oproti stávajícímu stavu. Lze shrnout, že nejvýraznějšími změnami je zrušení uzavřeného výčtu druhů akcií, jež může akciová společnost vydat a tedy možnost vytvořit druhy akcií, s nimiž budou spojena zvláštní práva. V praxi to znamená, že nová úprava klade mnohem vyšší nároky na pozornost a opatrnost potenciálních investorů při nákupu akcií, jelikož význam akcionářských oprávnění se bude odvíjet nejen od konkrétního druhu jimi vlastněných akcií a práv do těchto akcií inkorporovaných, ale také od druhů akcií a do nich vtělených práv, jež akciová společnost dále vydala.

Zrušení omezení druhů akcií rovněž přinese větší prostor rozhodování společnosti, pokud jde o koncentraci kapitálu a zajištění jejího řízení. Na základě toho, jaká práva budou do akcií se zvláštními právy inkorporována, pak bude záviset atraktivita takových akcií pro investory.

V oblasti převodu akcií je významnější změnou převod dosud nevydaných akcií podle ustanovení NOZ o postoupení smlouvy, jež umožňuje převod i nesplacených akcií na základě pouhé ústí dohody.

Dále bude třeba mít na paměti, že obecná úprava převodu cenných papírů se přesunula do NOZ a ZOK stanoví až specifika týkající se akcií. Novinkou je také její kogentní charakter. Úprava v ZOK pak může na první pohled působit poněkud zmatečně, jelikož nedůsledně zachází s některými pojmy.

SEZNAM ZKRATEK

Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech

SEZNAM LITERATURY A JUDIKATURY

- ČERNÁ, S.: Obchodní právo. Akciová společnost. 3 díl, Praha: ASPI, 2006.
- DĚDIČ, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 2. díl. Praha : Polygon, 2002.
- DĚDIČ J., LASÁK, J.: Přehled judikatury ve věcech akcií a jejich převodů. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012.
- DĚDIČ, J., KRÍŽ R., ŠTENGLOVÁ I. a ČECH P.: Akciové společnosti. 7., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012.
- DVOŘÁK, T.: Akciová společnost a Evropská společnost. 2. vydání. Praha : ASPI, 2009.
- ELIÁŠ, K.: Akciová Společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha : Linde Praha, a.s., 2000.
- ELIÁŠ, K., POKORNÁ, J., DVOŘÁK, T.: Kurs obchodního práva. Obchodní společnosti a družstva. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010.
- ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M., GAŇO, J.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012.
- HAVEL, B. a kol.: Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012.
- KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ J., RABAN, P., VÍTEK J.: Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009.

Odborná periodika

- ČECH, P.: Akcie ve víru rekodifikace aneb nevtělené, zaknihované a kusové akcie v návrhu zákona o obchodních korporacích. Obchodněprávní revue, 2011, č. 4.
- ČECH, P.: Akcie po rekodifikaci. Právní rádce, 2012, č. 10.
- ČECH, P.: A.S. po rekodifikaci. Právní rádce, 2012, č. 5.
- ČERNÁ, S.: O akciích s rozdílnou vahou hlasů v budoucím českém právu. Obchodněprávní revue, 2012, č. 7-8.

DĚDIČ, J.: Práva a povinnosti akcionáře. Obchodní právo, 1996, č. 1.

HAVEL, B.: Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona. Obchodněprávní revue, 2009, č. 1.

LASÁK, J.: Akciová společnost na prahu rekodifikace: základní novinky. Obchodněprávní revue, 2012, č. 2.

PAVELKA, J., JAHODOVÁ I.: Listinné akcie na majitele ve světle rektifikace, epravo.cz, 2013, č. 1.

Použitá judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2587/1999 ze dne 9. 6. 2000

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1682/2005 ze dne 26. 2. 2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 346/2004 ze dne 27. 4. 2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 494/2008 ze dne 30. 9. 2009